
Jože Ramovš

Staranje in sožitje med generacijami

v Občini Ivančna Gorica

PREDSTAVITEV RAZISKAVE PREBIVALSTVA IVANČNE GORICE, STAREGA 18 LET IN VEČ

POVZETEK

Članek je prva predstavitev obsežne reprezentativne terenske raziskave *Zdravo staranje in kakovostno sožitje – stališča, potrebe in zmožnosti odraslih prebivalcev Občine Ivančna Gorica*. Povod zanjo je odločitev Občine, da v času demografske krize bolj usmeri svoj razvoj v kakovostno staranje in krepitev medgeneracijske solidarnosti; s tem razlogom se je vključila v slovensko in svetovno mrežo starosti prijaznih občin in mest. Za razvojno načrtovanje in izvajanje te usmeritve potrebuje pristne raziskovalne podatke o tem, kaj občani hočejo, kaj potrebujejo in kaj zmorejo na področju staranja in sožitja. Vsebinska področja raziskave so telesno, duševno in socialno zdravje ter zadovoljstvo s službami na tem področju, hoja in druga gibljivost ter opravljanje vsakdanjih opravil, prilagojenost stanovanja za starost in bolezni, sožitje z bližnjimi, oskrbovanje bolnih, starostno onemoglih in invalidnih ljudi, staranje, medgeneracijsko sožitje in solidarnost, življenjske razmere v kraju, kulturno in izobraževalno udejstvovanje, uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije, delo, zaposlitev, upokojevanje in premoženje ter njegova uporaba, otroci, vnuki in starši ter sobivanje in samovanje ljudi ter obsežen sklop demografskih vprašanj. Posebnost izvedbe raziskave je zelo uspešno prostovoljsko anketiranje, ki so ga izvedli domačini iz upokojske in drugih civilnih organizacij, ki jih je temeljito usposobil in strokovno vodil izvajalec raziskave Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje. Poleg prikaza izhodišč, vsebine, metodologije in izvedbe raziskave vsebuje članek analizo raziskanega vzorca po starostni in spolni strukturi, stanu, zaposlitvenem statusu, od kdaj živijo v kraju ipd. Od idealnega reprezentativnega vzorca 1500 prebivalcev občine (kar je 12 % vseh prebivalcev Občine, starih 18 let in več), je bilo v raziskavi uspešno zajetih kar 68,53 %. Raziskani vzorec se demografsko dobro ujema s starostnimi, spolnimi in drugimi razmerji v celotni populaciji. Članek na koncu osvetli raziskano populacijo tudi s kvalitativno analizo bogatih zapisov anketarjev, ki so jih napisali o poteku in okoliščinah anketiranja ter o svojih doživetjih, opažanjih, spoznanjih in mislih ob anketiranju. Raziskava je bila pripravljena tako, da so njeni rezultati primerljivi s sorodno slovensko nacionalno in mednarodnimi raziskavami na tem področju.

Ključne besede: Občina Ivančna Gorica, starosti prijazna občina, staranje, medgeneracijsko sožitje, potrebe, zmožnosti, stališča

AVTOR: Dr. Jože Ramovš je leta 1975 diplomiral iz socialnega dela in leta 1886 doktoriral iz antropologije pri Antonu Trstenjaku na Teološki fakulteti. V Nemčiji je v letih 1988 do 1992

opravi pri Elisabeth Lukasovi podiplomsko specializacijo iz Franklove eksistencialne analize in logoterapije, v letih 1999 do 2003 se je v Münchnu usposobil za trenerja partnerske komunikacije. V ospredju njegove raziskovalne, pedagoške in akcijsko-razvojne pozornosti so zlasti: solidarno sožitje in komunikacija med mlado, srednjo in tretjo generacijo, osebna priprava na kakovostno staranje in družbena priprava na velik delež starega prebivalstva ter zasvojenosti in omame. Na teh področjih oblikuje in uvaja nove programe, ki temeljijo na antropohigieni; le-ta je preventivni koncept vsakdanje samopomoči in solidarnosti, ki jo razvija na osnovi celostnega antropološkega pojmovanja človeka in metodike socialnega učenja v skupinah. Izhaja iz načela neločljive povezanosti med raziskovalnim, pedagoškim in praktičnim akcijsko-razvojnim delom na področju strok, ki se posvečajo delu z ljudmi. Njegova znanstvena in strokovna bibliografija obsega nad tisoč enot.

ABSTRACT

Ageing and intergenerational relations in the municipality of Ivančna Gorica

Presentation of the survey of population of Ivančna Gorica aged 18+

This article is the first comprehensive presentation of representative field survey Healthy aging and good relations - the standpoints, needs and potentials of the adult population in municipality of Ivančna Gorica. The reason for the survey implementation is the policy of the Municipality that in the time of the demographic crisis increasingly focuses its development to a quality aging and strengthening solidarity between generations; for this reason the municipality of Ivančna Gorica participates in the Slovenian and global network of age-friendly cities and municipalities. For development planning and implementation of these policy municipal officials require genuine research data on what citizens want, what they need and what they can do in the field of aging and coexistence. Substantive areas of research are physical, mental and social health, satisfaction with different services in this area, walking and other mobility, carrying out everyday tasks, adaptation of housing for old age and disease, coexistence with nearby, caring for disabled, sick and elderly persons, aging, intergenerational harmony and solidarity, living in the city, the cultural and educational pursuits, use of information and communication technology, work, employment, retirement, wealth and its use, children, grandchildren and parents, coexistence, singleton people and a comprehensive set of demographic questions. The specific of the survey is very successful implementation of the survey by the volunteers, who were local people from pensioners and other civil society organizations. They were properly trained and professionally led by research contractor - Anton Trstenjak Institute of gerontology and intergenerational relations. This article presents the basis, content, methodology and implementation of the research and an analysis of the investigated sample by age and sex structure, marital status, employment status etc... From the ideal representative sample of 1500 inhabitants of the municipality (which is 12 % of the total population aged 18+) 68.53 % were successfully covered by survey. Studied sample is demographically well-matched with age, sex and other relationships in the overall population. The article also highlights the studied population with large qualitative analysis of interview records that are written by the volunteers about the progress and circumstances of the implementation of the survey and about their experiences, observations, insights

and thoughts on the interview. This study was prepared in such a way that its results are comparable with the related Slovenian national and international researches in this field.

Key words: Municipality of Ivančna Gorica, age-friendly municipality, aging, intergenerational relations, needs, potentials, standpoints

AUTHOR: Dr. Jože Ramovš graduated from social work in 1975 and in 1986 he took his PhD degree from anthropology at Anton Trstenjak at the Faculty of Theology; in the years from 1988 to 1992 he finished a post-graduate specialization from Frankl's logotherapy and existential analysis at Elisabeth Lukas in Germany, where in the years from 1999 to 2003 he qualified himself for the trainer of partners communication. At the forefront of his research, pedagogical and action-development focus are primarily: co-existence in solidarity; communication among young, middle and third generation; personal preparation for quality ageing and preparation of the society for large proportion of the older population; addictions and intoxications. In these areas, he develops and introduces new programmes based on anthropo-hygiene; this is the preventive concept of everyday self-help and solidarity, developed on the basis of holistic anthropological concept of a human and on the methodology of social learning in groups. He follows the principle of inseparable connectedness among research, pedagogical and practical action development work in the field of disciplines devoted to work with people. His scientific and professional bibliography includes over a thousand units.

1. UVOD

Staranje prebivalstva in ostala demografska problematika postavljajo pred vodstva lokalne skupnosti akutne naloge. Podobno kot varstvo predšolskih otrok, osnovnošolsko izobraževanje, osnovno zdravstvo in podobni programi kakovosti življenja in sožitja je tudi aktivno, zdravo in dostojanstveno staranje ter oskrba bolnih in onemoglih starih ljudi primarna naloga lokalne skupnosti; če ni dobro opravljena, njeni prebivalci niso zadovoljni.

Program Svetovne zdravstvene organizacije Starosti prijazne občine in mesta (WHO, 2007) ima namen pravočasno ustvariti krajevne razmere za uspešno reševanje današnje in jutrišnje demografske problematike. Cilj nacionalnih in globalne mreže starosti prijaznih lokalnih skupnosti je ozaveščanje, učinkovito ukrepanje in medsebojna spodbuda v skupnostih, ki so vključene v to mrežo. Eden od pogojev za vstop vanjo je temeljita analiza stanja, na kateri temelji izdelava konkretnega razvojnega načrta skupnosti za področje staranja in sožitja prebivalcev ter njegovo izvajanje v 5-letnih ciklikih.

Občina Ivančna Gorica se je vključila v slovensko in svetovno mrežo Starosti prijaznih občin in mest leta 2011. Program starosti prijazne skupnosti je sprejela celovito in z vso resnostjo. Eden od gradnikov tega je njena odločitev za izvedbo raziskave *Zdravo staranje in kakovostno sožitje – stališča, potrebe in zmožnosti odraslih prebivalcev Občine Ivančna Gorica*. Naslanja se na vseslovensko raziskavo istega področja, z enako metodologijo in cilji; slovenska je zajela precej večji nabor vprašanj, vendar pa le reprezentativen vzorec prebivalstva starega 50 let in več, medtem ko pričujoča raziskava Občine Ivančna Gorica zajema reprezentativni vzorec prebivalstva vse od 18 let naprej.

Rezultati te raziskave primarno služijo Občini Ivančna Gorica, da bo na temelju stvarnih informacij o stališčih, potrebah in zmožnostih svojega prebivalstva lahko učinkovito uresničila svoj namen, da v prihodnjih letih posveti posebno razvojno pozornost staranju prebivalstva in krepitvi medgeneracijske solidarnosti. Zbrani podatki in spoznanja pa bodo uporabni tudi za občine, ki so podobne Ivančni Gorici, prav tako pa za vlado in upravo Slovenije, ki jo na področju staranja, dolgotrajne oskrbe in krepitve medgeneracijske solidarnosti odločilni ukrepi še čakajo. Poznavanje in upoštevanje stališč, potreb in zmožnosti ljudi na terenu je namreč nujen pogoj za načrtovanje in izvajanje realistične in učinkovite nacionalne politike.

2. DANAŠNJE RAZISKOVANJE STARANJA NA LOKALNI IN GLOBALNI RAVNI

V tej uvodni predstavitvi raziskave *Zdravo staranje in kakovostno sožitje – stališča, potrebe in zmožnosti odraslih prebivalcev Občine Ivančna Gorica* bomo na kratko pregledali sorodno raziskovanje in družbeno dogajanje na tem področju. Bralec, ki potrebuje obsežnejši pregled gradiva, ki ga omenjamo na naslednjih dveh straneh, lahko najde izčrpniji oris današnjih demografskih problemov, političnih odzivov nanje ter znanstveno-raziskovalnega stanja na tem področju po svetu in pri nas v uvodnem poglavju monografije *Staranje v Sloveniji*, ki prikazuje rezultate sorodne slovenske nacionalne raziskave (Ramovš, 2013, str. 23-36).

Na globalni ravni so se proti koncu 20. stoletja in pospešeno po letu 2000 na staranje prebivalstva in z njim povezane demografske probleme odzvala politika s pomembnimi mednarodnimi dokumenti ter posamezne znanosti z raziskovanjem, publiciranjem in razvijanjem novih modelov za ravnanje.

Mednarodno leto starih ljudi 1999 je bilo na prelomu v novo tisočletje odmeven mejnik iz *stoletja otroka v stoletje starih ljudi*. Najavljalo je svetovni politični odziv na spreminjajoče se demografsko stanje: 2. skupščina OZN o staranju leta 2002 v Madridu z dokumentoma *Mednarodni načrt ukrepov v zvezi s staranjem* in *Politična deklaracija* (Madrid, 2002). Evropa, ki jo staranje prebivalstva najbolj prizadeva, je isto leto na Berlinski ministrski konferenci evropskih držav to usmeritev konkretizirala za svoje razvojne potrebe (Berlin, 2002).

Za države EU je bila vsebinsko ključnega pomena *Zelena knjiga Sveta EU »Odziv na demografske spremembe«* z značilnim naslovom *Nova solidarnost med generacijami* (Svet EU, 2005), ki je povzela demografsko stanje in nakazala smernice za reševanje. Njen prvi stavek - »Evropa se danes sooča z demografskimi spremembami, ki so po svojem obsegu in teži brez primere«, jasno pove, da bo v prvi polovici 21. stoletja reševanje demografskih nalog vitalno vprašanje evropske družbe in kulture. Jasno pove, da je v Evropi nujno ustvariti politične in druge razmere za novo solidarnost med generacijami, pogoj za to pa je takojšnje reševanje štirih nalog: 1. upoštevanje primanjkljaja mlade generacije zaradi nizke rodnosti, 2. uspešnejše vključevanje mladih ljudi v družbeno delitev dela, 3. ustrežnejša vključenost starejših ljudi v delovno in drugo družbeno življenje, kar pomeni aktivno in zdravo staranje, ter 4. vzpostavitev primerne sistema za oskrbo in nego onemoglih starih ljudi ob naglem naraščanju deleža najstarejših ljudi po 85. letu starosti.

Med političnimi dokumenti omenjamo še deklaracijo *Družba za vse generacije: izzivi in priložnosti*, ki je bila sprejeta leta 2007 v Leónu na ministrski konferenci UNECE – Ekonomske

komisije za Evropo, Ekonomskega in socialnega sveta Združenih narodov (León, 2007), ki poudarja medsebojno odvisnost vseh generacij, vprašanja o staranju pa postavlja v ospredje pozornosti na krajevni, nacionalni in mednarodni ravni. Evropske države usmerja v razvoj sistemov za dolgotrajno oskrbo in spodbuja oskrbo v domačem okolju; pri tem vidi uspešno strategijo le v ravnotežju in koordinaciji med javnim in privatnim sektorjem ter družino in civilno družbo.

Slovenija je s svojim pionirjem gerontologije, dr. Bojanom Accetom, in njegovim Inštitutom za gerontologijo in geriatrijo v Trnovem v Ljubljani (Accetto, 1987; 2006) zelo zgodaj v primerjavi z ostalim svetom doživljala svoje cvetoče obdobje političnega in znanstvenega odziva na vprašanja staranja – že v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja; žal pa po njegovi upokojitvi leta 1988 tudi zaton na formalni nacionalni ravni in zastoj na strokovni ravni. Med političnimi dokumenti Slovenije je bila strategija staranja in medgeneracijskega sožitja iz leta 2006 (Vlada RS, 2007) celovita, to je politično intersektorska z vključevanjem nevladnega sektorja, znanstveno interdisciplinarna ter antropološko usmerjena na vse človekove potrebe; žal je ostala neuresničena v praksi. Velik politični – in posledično strokovni zastoj Slovenije za ostalimi državami EU je to, da še ni sprejela nacionalnega sistema za dolgotrajno oskrbo, ki bi omogočil strokovni razvoj in stabilno financiranje čedalje večjih potreb na tem področju. S tem je povezana velika neozaveščenost prebivalstva o sodobnih programih za oskrbo onemoglih ljudi.

Med pozitivnimi premiki v zadnjih letih je odločitev nekaterih slovenskih občinskih in mestnih vodstev za vključitev v slovensko in svetovno mrežo Starosti prijaznih mest in občin, to je v globalni program Svetovne zdravstvene organizacije in EU za reševanje demografskih nalog. Slovenska mreža pod strokovnim vodstvom Inštituta Antona Trstenjaka sodi v svetu med bolj inovativne in dejavne (Ramovš, 2013b). Z vključitvijo v to mrežo je povezana obveza analizirati stanje na tem področju (Voljč, 2010) in sprejeti celovit 5-letni krajevni razvojni program za področje staranja in krepitve medgeneracijske solidarnosti. V tem političnem kontekstu je Občina Ivančna Gorica opravila raziskavo, ki je prikazujemo v tem članku.

Politični okvir, ki smo ga pravkar orisali, je po letu 2000 spodbudil nagel razvoj gerontoloških in medgeneracijskih ved. Vrstijo se obsežne mednarodne multidisciplinarnе longitudinalne raziskave staranja. Raziskava *SHARE – Survey of Health, Ageing and Retirement Europe* (<http://www.share-project.org/>), ki zbira podatke o zdravju, ekonomskem stanju, socialni in družinski mreži, zaposlitvenem statusu in upokojevanju, stopnjo sreče in druge vidike Evropejcev, ki so stari 50 let in več. Njene izsledke uporablja vodstvo EU, njena baza podatkov je med pomembnejšimi na tem področju. Rezultati *SHARE* so objavljeni v številnih člankih in znanstvenih monografijah v več evropskih jezikih (Engelhardt 2009, Bazzoli 2008, Börsch-Supan A. in dr. 2008). Slovenija se je priključila tej raziskavi šele nedavno.

Za našo raziskavo je pomemben obsežen angleški raziskovalni projekt *GO – Growing Older Programme* v letih 1999 do 2004, ki je bil sestavljen iz 24 raziskav na številnih področjih kakovosti življenja in sožitja tretje generacije (Walker in Hagan, 2004). Njeni izsledki so kazali, da so glavne sestavine kakovosti življenja v starosti: medčloveški odnosi (96 % anketiranih), dom in sosesčina (96 %), dobro psihično počutje in videz (96 %), aktivnosti in konjički (93 %), zdravje (85 %), socialna vloga (80 %) in neodvisnost (69 %). Pomembna so bila tudi spoznanja o osamljenosti. Posebej so analizirali razmerja med doživljanjem

osamljenosti, socialno izolacijo in bivanjem brez sostanovalcev ter potrdili spoznanje, da so za stare ljudi socialne povezave izrednega pomena. Ločeni starejši moški so bili kategorija z najslabšim zdravjem, pri njih je bilo najbolj razširjeno zdravju škodljivo vedenje, ena tretjina jih je čezmerno pilo. Pomembna je vloga starega starša: kot najpomembnejšo ali eno od najpomembnejših v življenju jo je doživljalo 90 % ljudi, ki so stari pod 60 let, in 85 % ljudi starih nad 60 let. Za kakovost življenja onemoglih starih ljudi v ustanovah so ugotovili, da je bistvenega pomena komunikacija, poleg govorne tudi nebesedna.

Za stanovanjske razmere starih ljudi ter za način (so)bivanja ali samovanja je temeljna študija Oddelka za ekonomske in družbene zadeve pri Združenih narodih, ki vključuje 130 držav, med njimi tudi Slovenijo (UN, 2005). Glede staranja v 21. stoletju je vladam priporočala kombinacijo ukrepov za spodbujanje samopomoči starih ljudi samih, javnih programov za tiste stare ljudi, ki potrebujejo pomoč, in sodelovanje družinskih članov pri oskrbi starih ljudi. Množično razširjenost osamljenosti in socialne izolacije starih ljudi ter vzroke tega problema je razčlenilo tudi irsko poročilo Nacionalnega sveta za staranje (Treacy et al. 2005).

Za našo raziskavo je zelo pomembno tudi raziskovanje domače družinske oskrbe, ki je bilo še pred desetimi leti povsem zanemarjeno tako s strani politike kot znanosti. Pozornost na pereče potrebe družinskih oskrbovalcev, ki so največja in nenadomestljiva skupina oskrbovalcev, je sprožil raziskovalni projekt *EUROFAMCARE* (<http://www.ukc.de/extern/eurofamcare/>). Začel se je leta 2003 v šestih evropskih državah (v Nemčiji, Grčiji, Italiji, na Poljskem, Švedskem in v Veliki Britaniji). V okviru širše evropske skupine smo se vanj deloma vključili tudi mi (Hvalič 2007) in nato opravili prve večje slovenske raziskave o družinski oskrbi (Hvalič, 2007a; Ramovš, 2007) in intenzivirali razvoj programov za usposabljanje družinskih oskrbovalcev v krajevnih skupnostih (Ramovš J. in K., 2012).

Znanstveni in strokovni razvoj na področju gerontologije in medgeneracijskega sožitja po letu 2000 se odraža v naglem porastu novih znanstvenih in strokovnih revij s tega področja ter izdajanja znanstvenih monografij, tako interdisciplinarnih kot specialnih s področja geriatrije in drugih vej zdravstvene gerontologije, sociološke, ekonomske, psihološke, socialno delavske in drugih ved, ki so nepogrešljive v naboru celostne znanosti o staranju in solidarnem sožitju generacij. Tudi v Sloveniji se je pokazal ta znanstveni razvoj: začela je izhajati slovenska gerontološko-medgeneracijska revija (*Kakovostna starost*, 1998) in vrsta monografij: po prezgodnji smrti je izšlo raziskovalno delo Accettove učenke Ide Hojnik Zupanc (1999), med slovenskimi psihologiji je oral gerontološko ledino Vid Pečjak (1998), v zdravstvu so izdali obsežen gerontološki učbenik slovenski travmatologi (Smrkolj in dr., 2004), izdana je bila obsežna celostna antropološko zasnovana gerontologija (Ramovš 2003) in druge. Socialne mreže, solidarnost in druga sociološka vprašanja, ki so pomembna za staranje in sožitje, so pogosta tema skupine raziskovalk z obsežnim naborom monografij in znanstvenih člankov (Hlebec in drugi, 2013; Filipovič in drugi, 2014). Zelo pomembna za gerontologijo so nekatera temeljna sociološka dela, kakršna je monografija prostorske sociologije (Mlinar, 2008; 2012).

Kakovost staranja in medgeneracijskega sožitja se uresničuje po načelu, ki so ga Združeni narodi zajeli v geslu: *Misli globalno, ukrepaj lokalno!* V tem smislu so odločilnega pomena politični razvojni ukrepi slovenskih občin in mest; ti pa temeljijo – če hočejo biti uresničljivi odgovor na stvarne potrebe, možnosti in stališča prebivalcev – na raziskovanju v lokalni

skupnosti. Obsežna občinska raziskava v Ivančni Gorici, ki jo tukaj predstavljamo, ima nekaj predhodnic; podobno zasnovani sta bili v občinah Komenda in Radlje ob Dravi (Ramovš, 2006; 2006a; 2007; Lenarčič in Ramovš, 2006; Stražišnik in Daks, 2007). V Ljubljani je bilo poleg že omenjene raziskave (Voljč, 2010) opravljenih še več drugih, ki so pomembne za staranje in medgeneracijsko sožitje. Največ lokalnih raziskav o staranju prebivalstva pa so opravili študentje različnih fakultet za diplomske naloge.

3. VSEBINA, METODOLOGIJA IN IZVEDBA RAZISKAVE

3.1. OPREDELITEV POJMOV

Naslov naše raziskave, *Zdravo staranje in kakovostno sožitje – stališča, potrebe in zmožnosti odraslih prebivalcev Občine Ivančna Gorica*, vsebuje njene ključne pojme. Poleg njihovega splošnega jezikovnega pomena po Slovarju slovenskega knjižnega jezika (SSKJ, 1970-1991) upoštevamo v raziskavi njihov opredeljeni strokovni gerontološko-medgeneracijski pomen (Ramovš, 2009; 2011; 2011a; 2013a; 2014). Tu povzemamo kratke opredelitve za našo raziskavo.

Stališča so človekova osebna prepričanja in mnenja, po katerih usmerja svoje doživljanje sebe in družbe, svoje sožitje z ljudmi ter svoje ravnanje in delovanje. Stališča ljudi glede staranja in sožitja so ključna za razumevanje stanja v skupnosti na tem področju, kakor tudi za načrtovanje in vodenje njenega razvoja.

Potrebe so samodejni vzgibi živega organizma, ki ga nagibajo (motivirajo) in usmerjajo v tako vedenje in sobivanje z okoljem, da se ohranja pri življenju in zdravo razvija. Ko govorimo o potrebah tretje generacije, imamo pred očmi vse človeške potrebe v vseh šestih razsežnostih, to je telesne, duševne, duhovne, socialno-sožitne, razvojne in bivanjske ali eksistencialne. Potrebe so torej osnovne motivacijske sile za človekov razvoj skozi vse življenje. Pri naši raziskavi so potrebe ljudi na področju staranja in sožitja gibalo in energija za razvoj skupnosti na tem področju.

Zmožnosti (pogosto uporabljeni tujki sta potenciali in resursi) so zbir sposobnosti, znanj, veščin, izkušenj, moči, energije in drugih virov, ki jih ima človek ali skupina ljudi na voljo, da v danih okoliščinah z njimi zadovoljuje potrebe ter usmerja osebni razvoj in razvoj družbe. Pri demografski krizi staranja prebivalstva je smiselno upoštevati antropološko dejstvo, da sleherni človek zmore okolici vse do smrti tudi nekaj dajati. Pogoji, da v skupnosti uporabimo zmožnosti vseh generacij za kakovostno staranje in sožitje, je, da njihove zmožnosti poznamo.

Staranje je proces, v katerem stvari in živa bitja postajajo starejše, kar večinoma pomeni, da so bolj obrabljene in bliže svojemu koncu, lahko pa pomeni, da pridobivajo na svoji vrednosti. Pri človeku razlikujemo trojno staranje: *kronološko*, ki ga kaže koledarska starost od rojstva, *funkcionalno*, ki se kaže v slabitvi osebnih sposobnosti, zlasti tistih za vsakdanja življenjska opravila, in *doživljajsko staranje*, to je posameznikovo subjektivno doživljanje svoje starosti. V raziskavi uporabljamo pojem staranje v kronološkem, funkcionalnem in doživljajskem pomenu. Nanaša se na celotno življenje in ne le na pešanje v starosti. Izhajamo iz načela, da je vse človekovo življenje ena sama nedeljiva celota, razvoj v njej pa celovit življenjski cikel, pri katerem so razpoznavna tri večja obdobja: mladost, srednja leta in starost. Mejnik med prvima dvema je samostojnost, ki se kaže zlasti v lastnem gospodinjstvu,

službi in/ali družini, najbolj vidni mejnik med drugim in tretjim življenjskim obdobjem pa je upokojitev. Vsako od življenjskih obdobjev ima več podobdobjev (Ramovš, 2003, str. 68-77); naša raziskava zajema zadnje podobdobje mladosti, vsa tri podobdobja srednjih let in vsa tri podobdobja starosti. Beseda **star človek** ima danes slabšalni prizvok zaradi stereotipov o starosti, ki jih označuje tujka *ageizem*, za katero so slovenisti oblikovali nov slovenski izraz *staromrzništvo* (Ramovš, 2010). Trenutni odpor do uporabe besede star človek ni razlog, da bi je ne uporabljali v znanosti ali jo nadomeščali z jezikovno neustreznimi evfemizmi (*odrasli občani, starejši, zrela leta, zlata leta ipd.*). Pomembno je tudi razlikovanje med *staranjem človeka* kot posameznika in *staranjem družbe*, ki pomeni, da je v njej povprečna starost ljudi čedalje višja oziroma je med njenimi člani čedalje več starih ljudi.

Z vidika staranja v skupnosti je odločilni dejavnik **medgeneracijsko sožitje**. To je sožitje med mlado generacijo, ki se pripravlja na delovno, družinsko in drugo samostojnost v družbi, srednjo ali zaposleno generacijo in tretjo, to je upokojensko generacijo. Sožitje obsega medsebojno doživljanje, sodelovanje, izkušnje, stališča in ravnanje ljudi v neposrednem in posrednem sobivanju v družini, skupinah in skupnosti. Sožitje je najširši pojem, ki vsebuje sobivanje v prostoru in času, sodelovanje pri dejavnostih in globlje osebne odnose; v vseh primerih seveda tako pozitivni pol uspelega sožitja kot negativni pol slabega sožitja.

3.2. IZHODIŠČA IN CILJI

Prvo izhodišče raziskave *Zdravo staranje in kakovostno sožitje – stališča, potrebe in zmožnosti odraslih prebivalcev Občine Ivančna Gorica* so bile v uvodu prikazane razvojne potrebe te slovenske občine za njeno načrtovanje in usmerjanje starosti prijazne skupnosti. Pridobitev pristnih informacij o teh treh področjih človeškega življenja in sožitja dobro odgovarja potrebam lokalne zdravstvene, socialne in drugih strok, ki neposredno delajo s starejšimi ljudmi, prav tako pa potrebam politike pri načrtovanju in izvajanju odgovorov na izzive starajoče se družbe; in nič manj potrebam civilnih organizacij ter vseh ljudi za smiselno usmerjanje njihovega vsakdanjega življenja in sožitja.

Pri pripravi koncepta, raziskovalnih orodij in izvedbi raziskave so nas vodila tri teoretična izhodišča.

1. Temeljno izhodišče je bilo raziskovati **interdisciplinarno z upoštevanjem celovitega človeka v vseh šestih razsežnostih**, ki so: telesna, ki vključuje poleg organizma tudi zunanje materialne pogoje za življenje; duševna z mišljenjem, čustvi, spominom in vedenjem; duhovna z osebno svobodo izbire in odgovornostjo za svoje odločitve; socialna s celotnim medčloveškim sožitjem na mikro in makro ravni; razvojna, ki obsega človekovo vseživljenjsko učljivost in njegovo predajanje spoznanj in izkušenj drugim; ter bivanjska z voljo do smisla v posamezni življenjski situaciji in celoti življenja (Ramovš 2003, str. 63-179). Celostno antropološko izhodišče omogoča uravnoteženo gledanje na človekove potrebe, zmožnosti in stališča, zlasti pa **upošteva neločljivo povezanost med kakovostjo staranja in sožitjem med vsemi tremi generacijami**, kar je antropološka stalnica pri raziskovanju staranja na Inštitutu Antona Trstenjaka. Celoviti interdisciplinarnosti kot strokovnemu polu v izhodišču raziskave odgovarja njegov družbeni pol, to je intersektorski pristop k nalogam v zvezi s staranjem in sožitjem generacij. Nalog kakovostnega staranja in solidarnega sožitja med generacijami ne more nihče dojeti ali rešiti sam: ne

znanost, ne politika (še tem manj samo socialni, zdravstveni, gospodarski, prostorski ali kaki drugi resor), ne civilna združenja, ne verske organizacije, ne družine, ne posamezniki, ampak samo vsi skupaj. Stvarni podatki o tem, kaj ljudje hočejo, kaj potrebujejo in kaj zmorejo, morajo biti za vse relevantne stroke in družbene resorje ustrezni in vsem dostopni.

2. Vsebinsko izhodišče za izbiro raziskovalne vsebine so bila **stališča, potrebe in (z)možnosti ljudi v zvezi s staranjem in sožitjem, kakor jih doživljajo sami v današnjih življenjskih razmerah**.
3. Metodično izhodišče za izvedbo raziskave je bilo **zbirati raziskovalne podatke do skrajnih možnosti kakovostno, z osebnim terenskim anketiranjem reprezentativnega vzorca polnoletnega prebivalstva Občine**. Pri pripravi in interpretaciji raziskave smo se naslanjali tudi na spoznanja tovrstne slovenske raziskave in sorodnih tujih raziskav, da je možna primerljivost podatkov. Eden od metodičnih poudarkov je bilo varčevanje pri stroških, zato so terensko zbiranje podatkov opravili domačini prostovoljsko. Pri izvedbi raziskave smo pazili na šibke točke v vseh fazah in jih do skrajne meje svojih možnosti ojačali.

Na osnovi teh izhodišč je imela raziskava naslednje **cilje**.

- Ugotoviti, kakšna stališča in pričakovanja imajo ljudje na področju staranja in sožitja.
- Ugotoviti potrebe ljudi na področju zdravega in aktivnega staranja ter sožitja med generacijami.
- Ugotoviti zmožnosti prebivalcev občine, kot jih sami doživljajo na področju krepitve telesnega, duševnega in socialnega zdravja, še posebej pa medgeneracijskega sožitja med starejšimi in mlajšimi.

Zakaj so osnovno zanimanje naše raziskave stališča, potrebe in zmožnosti?

Osnovni element človekove svobode je njegovo osebno stališče do vsega, kar je povezano z njegovim življenjem; v tem okviru je eno od pomembnejših osebno stališče do uresničevanja kakovostnega staranja – lastnega, bližnjih in v svojem kraju – ter do ohranjanja in krepitve solidarnosti v sožitju med generacijami. Človekove telesne, materialne, duševne, socialne, duhovne, razvojne in bivanjske potrebe pa so edino gibalno razvoja; če vodstvo skupnosti pozna potrebe ljudi, ima na voljo dovolj energije v ljudeh, da organizira njihovo uresničevanje. Vsaki pristni človeški potrebi pa odgovarjajo v samem človeku specifične zmožnosti, v socialnem in materialnem okolju pa specifične možnosti. Človekov osebni razvoj se zaustavlja ali gre v napačno smer, kadar ima o sebi, drugih in okolju zgrešena stališča ali je brez njih, kadar ne prepozna svojih potreb in kadar nima uvida v svoje zmožnosti in možnosti. Enako velja za skupnost: pogoj za njen zdrav razvoj je, da vodstvo v resnici ve, kaj ljudje hočejo, kaj potrebujejo in kaj zmorejo – da pozna njihova stališča, potrebe in zmožnosti.

Raziskovanje stališč, potreb in zmožnosti glede staranja in sožitja prebivalcev skupnosti je dobra pot do odgovorov na vse bolj pereče zagate ob staranju prebivalstva. Obvladovanje demografske krize zahteva velike spremembe v upravljanju krajevne skupnosti, v njenih izobraževalnih, zdravstvenih, socialnih, kulturnih, infrastrukturnih in drugih sistemih.

Zaradi staranja prebivalstva se namreč naglo spreminjajo medgeneracijska razmerja, pri tem pa je nujno ohraniti sisteme socialne varnosti in medčloveško sožitje na humanih,

etičnih in solidarnih načelih, ki so omogočali dosednji družbeni razvoj. Politična, upravna, strokovna in civilna vodstva na lokalni ravni nimajo danes glede tega nič lažjih nalog, kakor jih imajo vodstva na nacionalni in mednarodni ravni. Po svoje še odločilnejše. Če svetovna, evropska in slovenska vodstva najdejo še tako dobre demografske rešitve, a jih lokalna vodstva ne udeležijo v praksi, bo kakovost življenja ljudi enako slaba, kakor če bi globalnih rešitev ne bilo. Še več: če lokalna politična, upravna, strokovna in civilna vodstva najdejo in izvajajo v svoji skupnosti dobre rešitve glede staranja in sožitja med ljudmi, je kakovost življenja in sožitja teh ljudi povsem rešena. Njihov primer dobre prakse bo celo model za širši nacionalni, evropski in svetovni prostor, kot poudarjajo evropski politični dokumenti; evropski razpisi za porabo skupnega pogosto izhajajo iz tega principa.

3.3. RAZISKANA PODROČJA, VZOREC IN METODA

Na temelju opisanih izhodišč in ciljev smo v raziskavo zajeli naslednja **področja**.

1. Doživljanje svojega telesnega zdravja v celoti in posebej za 19 organskih sistemov, izkušnje s poškodbami zaradi padca ter z varovanjem in krepitvijo svojega zdravja.
2. Izkušnje in zadovoljstvo z zdravstvenim sistemom na vseh ravneh.
3. Gibljivost, hoja in vsakdanja opravila. Poleg vprašanj, s čim in kako anketiranec premošča večje in manjše razdalje, ko mora iti po opravkih – še posebej o hoji, je vprašalnik zbiral informacije o tem, koliko posameznik opravlja različna vsakdanja opravila sam oziroma, kdo in koliko mu pri tem pomaga.
4. Prilagojenost in opremljenost stanovanja za starost.
5. Sožitje z bližnjimi in pogledi na oskrbo v onemoglosti: skupno stanovanje in gospodinjstvo s sorodniki, stališča do različnih storitev oskrbe v starostni onemoglosti (dom za stare ljudi, oskrba na domu ...), osebne izkušnje s prejetjem in nudenjem pomoči v bolezni ali onemoglosti.
6. Duševno počutje, stališča do prehojene življenjske poti in prihodnosti, staranje, bojzani, smisel in prenos življenjskih izkušenj.
7. Medgeneracijsko sožitje in solidarnost: izkušnje z osebnimi odnosi in zaupnostjo, način in kraji druženja z znanci in prijatelji, stališča in izkušnje glede prejemanja in dajanja solidarne pomoči drugim, posebej od sosedov in sosedom, razumevanje med generacijami in stališče glede izboljšanja komunikacije med mlajšimi in starejšimi, izkušnje z nasiljem in zanemarjanjem, prednosti ali zapostavljenosti vsake od generacij, nasveti odgovornim v kraju glede staranja in sožitja med generacijami.
8. Življenje in sožitje v kraju: stvari v kraju, ki so posebej ugodne ali neugodne za mlade, za ljudi v srednjih letih, zlasti za starše in zaposlene, ter za stare ljudi, pripravljenost delati za dobrobit svojega kraja, aktivne in pasivne izkušnje s prostovoljstvom.
9. Kultura in izobraževanje: izkušnje z branjem časopisov, knjig, poslušanjem radia, gledanjem televizije, gledališčem in drugimi kulturnimi prireditvami ter izobraževanjem.
10. Informacijsko-komunikacijska tehnologija: uporaba hišnega in mobilnega telefona, računalnika ter želja, da bi se ga naučili uporabljati.
11. Poklic, zaposlitev, delo, upokožitev ter premoženjsko stanje in njegova uporaba; stališča do oporoke, preživljanje prostega časa in hobiji, dohodki in preživljanje z njimi, finančna

pomoč bližnjim, možnost prihraniti za dopust, izlete, potovanja in podobno, lastnina stanovanja.

12. Otroci, vnuki in starši.

13. Obsežen sklop demografskih podatkov o anketirancu: spol, starost, stan, koliko časa stanuje na sedanjem mestu, vozniški izpit in pogostost vožnje avtomobila, kje živi (velikost naselja, na samem, nadstropje, velikost in vrsta stanovanja) ter potek anketiranja.

Metodično smo raziskavo zasnovali v obliki **osebne terenskega anketiranja reprezentativnega vzorca polnoletnega prebivalstva Občine Ivančna Gorica**. Vzorec je štel 1500 ljudi, izdelal ga je Statistični urad RS. Raziskani vzorec bomo v tem članku podrobneje prikazali in analizirali.

Raziskovalni **vprašalnik** je v pretežni meri povzet po veliki nacionalni raziskavi *Staranje v Sloveniji* (Ramovš, 2013), le da je za skoraj polovico krajši, dodana pa so nekatera specifična vprašanja za Občino Ivančna Gorica ter nekatera zaradi tega, ker raziskava zajema prebivalstvo staro 18 let in več, medtem ko je raziskava o staranju v Sloveniji zajela nacionalni vzorec prebivalstva starega 50 let in več. Podatki obeh raziskav so seveda primerljivi. Vprašalnik je kombinacija zaprtih vprašanj za kvantitativno obdelavo in odprtih vprašanj za bolj poglobljeno kvalitativno analizo večine področij, za katere smo zbirali podatke od ljudi.

Celoten vprašalnik je obsegal 97 vprašanj (V1 do V97), precej jih je imelo po več podvprašanj (npr. V3.1, V3.2 in V3.3). Natisnjen je bil na 16 straneh; na prvi strani je bila predstavitev raziskave, na drugi navodila za anketarje. Anketiranje enega človeka iz vzorca je trajalo v povprečju več kot uro in pol zlasti, ker so se anketarji pri ljudeh pogosto zadržali v lepem človeškem pogovoru.

3.4. POTEK RAZISKOVANJA

Posebno pozornost smo namenili anketarjem, in sicer iz dveh razlogov. Prvi je splošen: kakovost raziskave je tolikšna, kot je domet njenega najšibkejšega člana – to pa je pogosto prav zbiranje podatkov. Drugi razlog je poseben: Občina se je ob tesnem sodelovanju z županovim svetom Starosti prijazne občine Ivančna Gorica, v katerem so predstavniki upokožencev, mladine ter dobrodelnih in drugih krajevnih organizacij, odločila, da izvedejo terensko anketiranje prostovoljci iz domačih društev upokožencev in drugih civilnih organizacij. Prednost tega je bila živo sodelovanje občanov pri svoji raziskavi in njihova velika motiviranost za kakovostno zbiranje podatkov. Njihova neizkušenost pri tem delu v primerjavi s študenti družboslovnih fakultet je pomenila dejavnik tveganja, ki smo ga preseglji z obsežnejšim in temeljitim usposabljanjem ter stalnim spremljanjem in servisiranjem njihovega dela. Usposabljanje se je odvijalo v skupinah po približno deset anketarjev, za vsako skupino trikrat po tri ure. Pri tem so se aktivno seznanili z namenom, vsebino in metodo raziskave, vsak je opravil eno učno anketo na poljubnem človeku izven vzorca. Metodični poudarki pri usposabljanju so bili: vadba navezovanja stika, reagiranje ob neprijaznem odklanjanju sodelovanja s strani anketiranca, vodenje anketnega pogovora ter pravilno vpisovanje odgovorov v vprašalnik. Usposabljanje anketarjev je potekalo v Gimnaziji Josipa Jurčiča v Stični, ki je za več mesecev dala kraju na voljo tudi prostor za raziskovalno pisarno. V njej je bil anketarjem redno na

voljo strokovnjak z Inštituta Antona Trstenjaka. Podatke je zbiralo skupno 69 anketarjev. Anketiranje je potekalo osebno na domu anketirancev od pozne pomladi do poletja 2012.

Naslednji problem, ki postaja pri raziskovanju čedalje bolj zahteven, je motivacija ljudi iz vzorca za odgovarjanje. Ljudje so namreč naveličani anketiranju in akviziterskega vsiljevanja v njihov osebni prostor, radi poudarijo svoj občutek, da se razmere kljub vsem raziskavam in ponudbam slabšajo, zdi se, da vse manj zaupajo ne samo politikim in ustanovam, ampak tudi znanosti. Inštitut se je tudi tokrat odločil, da za motiviranje izbranih ljudi v vzorcu poleg temeljitega usposabljanja anketarjev in informiranja občinske javnosti uporabi še druga etično neoporečna sredstva. Vsakemu smo nekaj dni pred obiskom anketarja osebno pisali: poleg prošnje, da sprejme anketarja in mu odgovarja na vprašalnik, so bile v pismu razložene občinske potrebe po teh podatkih, da bi se lahko čim bolje odzivala na staranje prebivalstva. V zahvalo za sodelovanje je vsak anketiranec, ki je odgovarjal na vprašalnik, prejel knjigo *Za kakovostno staranje in lepše sožitje med generacijami* (Ramovš, 2012). Obsegala je 90 strani sodobnih znanj o teh vsebinah, uvod vanjo sta napisala župan Dušan Strnad in predsednica Sveta za starosti prijazno Občino Ivančna Gorica Milena Vrenčur, opremljena je bila z znaki vseh krajevnih skupnosti in fotografijo kraja. Natis je financirala Občina Ivančna Gorica.

Anketiranje je bilo izvedeno izjemno uspešno, tako po kakovosti kot po številu izpolnjenih anket. Zasluga za to gre predvsem zavzetosti prostovoljskih anketarjev in dobri organizaciji celotnega zbiranja podatkov (poseben prispevek anketarjev bomo prikazali v tem članku pozneje). Veljavno izpolnjenih je bilo 1028 anket, to je kar 68,53 % vzorca. Takoj po zbiranju in kontroli kakovosti so bili podatki vneseni v bazo s pomočjo programske opreme za spletno anketiranje *IKA*. Kontrola in čiščenje baze podatkov ter priprava sumarnih podatkov raziskave za Občino Ivančna Gorica je bilo opravljeno v začetku oktobra 2012 (Ramovš, 2012a). Občina, Inštitut, anketarji in vsi drugi sodelavci raziskave so imeli 19. oktobra 2012 na Muljavi slavnostni zaključek dela, Inštitut je za vsakega od njih pripravil Povzetek rezultatov na 10 straneh (Ramovš, 2012b).

Naročnik raziskave je bila Občina Ivančna Gorica. Pripravil in izvedel jo je Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje. Odgovorni nosilec je bil dr. Jože Ramovš. Pri pripravi in izvedbi raziskave so sodelovali zaposleni raziskovalci Inštituta mag. Ksenija Ramovš, Mateja Zabukovec, Slavica Valenčak in Mojca Slana.

4. ANALIZA RAZISKANEGA VZORCA

Pričujoči članek je osnovni znanstveni prikaz raziskave *Zdravo staranje in kakovostno sožitje – stališča, potrebe in zmožnosti odraslih prebivalcev Občine Ivančna Gorica*. Poleg opisane umestitve, vsebine, metodologije in izvedbe sodi v »osebno izkaznico« raziskave še oris raziskanega vzorca populacije: sestava vzorca, številčna razmerja uspešno opravljenih anket po spolu, izobrazbi in stanu anketirancev ter nekatere druge demografske značilnosti.

Populacija raziskave so bili prebivalci Občine Ivančna Gorica, ki so bili v začetku leta 2012 stari 18 let in več. Z gerontološkega vidika je potrebno poznati vsaj stanje prebivalstva, ki je starejše od petdeset let. Ker pa teh ciljev ni mogoče uresničiti brez sistemske krepitve medgeneracijske solidarnosti, se je Občina Ivančna Gorica odločila,

da vključi v raziskavo vse svoje polnoletno prebivalstvo. S tem je pridobila pomembne dodatne podatke tudi za dolgoročno načrtovanje aktivnega, zdravega in dostojanstvenega staranja ter oskrbe in nege onemoglih starih ljudi, saj je vse to zelo odvisno tudi od stališč in zmožnosti mladih ljudi, ki se pripravljajo na samostojno življenje in celotne aktivne generacije v srednjih letih.

Načrtovani reprezentativni vzorec populacije po starosti, spolu in kraju bivanja je pripravil Statistični urad RS in je štel 1500 ljudi. Občina Ivančna Gorica je v začetku leta 2012 štela 15.706 prebivalcev, od tega jih je bilo 12.516 starih 18 let in več (6274 moških in 6242 žensk); načrtovani vzorec je torej zajel 11,98 % celotne populacije polnoletnega prebivalstva Občine Ivančna Gorica (SURS, 2012).

Pri izvedbi raziskave smo pridobili 1028 veljavno izpolnjenih anket, to je kar 68,53 % načrtovanega vzorca. To je torej naš dejansko **raziskani vzorec**, ki ga v nadaljevanju predstavljamo.

Starostno in spolno strukturo (V88 in V92) raziskanega vzorca in vzporedno celotnega prebivalstva Občine Ivančna Gorica prikazuje Tabela 1.

Primerjava z odgovarjajočimi skupinami celotnega prebivalstva Občine Ivančna Gorica (podatki SURS za prvo polovico leta 2012) na Sliki 1 kaže, da so deleži ljudi, ki jih je raziskava uspešno zajela v posameznem starostnem razredu, večinoma zelo podobni deležem v celotnem prebivalstvu Občine. Natančen pogled kaže nekaj manjših odstopanj. V starostnih razredih do 49 let so v raziskanem vzorcu primanjkljaji, največji je v razredu 25 do 34 let, kjer jih je bilo v raziskavo zajetih 4,55 % premalo. V starostnih razredih nad 50 let jih je bilo v raziskani vzorec zajetih nekoliko več, kakor je delež v celotnem prebivalstvu Občine; največji presežek je v razredu 65 do 74 let in znaša 2,04 %.

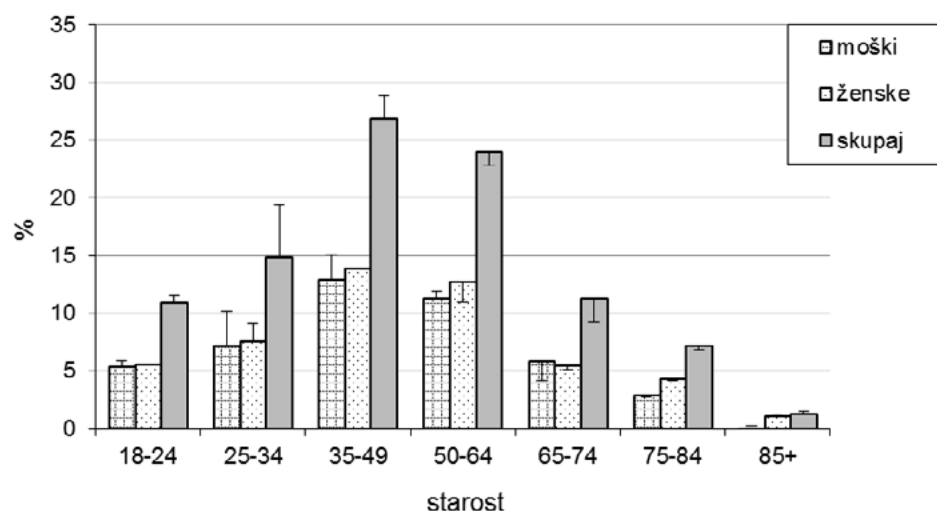
Razmerje med spoloma je v celotni populaciji Občine Ivančna Gorica skoraj izenačeno, v raziskanem vzorcu pa je bilo zajetih 52 % žensk in 46 % moških (za 2 % ni podatka o spolu); delež moških, ki so odgovarjali na vprašalnik, je torej nekoliko prenizek.

Tabela 1: Starostna in spolna struktura raziskanega vzorca; v raziskanem vzorec ni bilo podatka za starost in spol za 38 oseb (3,7 %)

Ivančna Gorica (raziskani vzorec)				Prebivalci Občine Ivančna Gorica v 1. polovici 2012			
	%				%		
starost	moški	ženske	skupaj	starost	moški	ženske	skupaj
18-24	5,35	5,54	10,89	18-24	5,88	5,60	11,48
25-34	7,20	7,59	14,79	25-34	10,21	9,12	19,34
35-49	12,94	13,91	26,85	35-49	15,01	13,83	28,84
50-64	11,28	12,74	24,03	50-64	11,86	10,91	22,77
65-74	5,84	5,45	11,28	65-74	4,16	5,08	9,24
75-84	2,92	4,28	7,20	75-84	2,75	4,12	6,87
85+	0,19	1,07	1,26	85+	0,26	1,20	1,45
skupaj	45,72	50,58	96,30	skupaj	50,13	49,86	99,99

Vira: Inštitut Antona Trstenjaka 2012 (n = 1028) in SURS (n = 12.516)

Slika 1: Odstotek udeležencev po starostnih skupinah in spolu; stolpci predstavljajo udeležence raziskanega vzorca, ročaji iz posameznih stolpcev pa razmerja celotne populacije teh starostnih skupin v Občini Ivančna Gorica v prvi polovici leta 2012, ko je bila opravljena raziskava

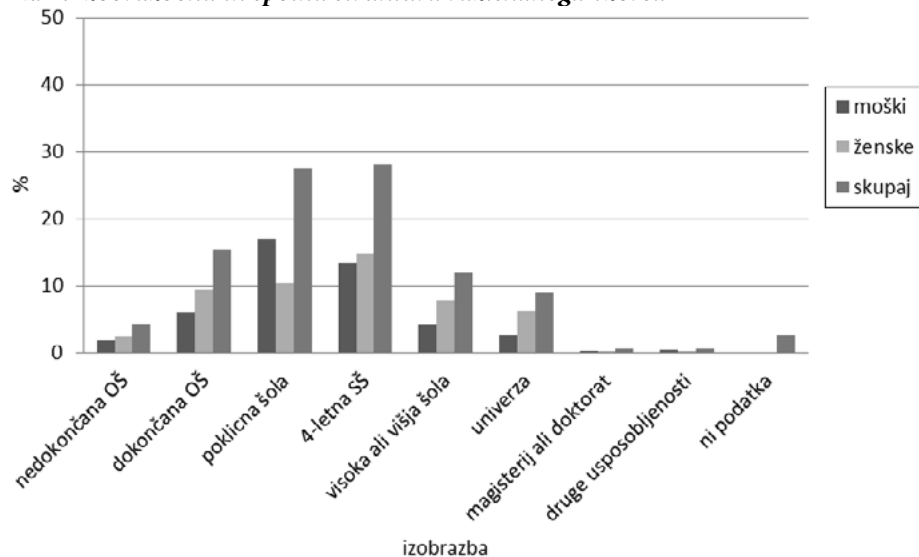

Vira: za raziskavo Inštitut Antona Trstenjaka 2012 ($n = 1028$), za Občino Ivančna Gorica SURS ($n = 12.516$)

Opomba: V raziskanem vzorec manjkajo podatki za starost in spol pri 38 anketirancih (3,7 %).

Izobrazbeno strukturo (V86) raziskanega vzorca kaže Slika 2, natančni podatki so v Tabeli 2.

Slika 2: Izobrazbena in spolna struktura raziskanega vzorca

Vir: Inštitut Antona Trstenjaka 2012, $n = 1028$

Tabela 2. Izobrazbena in spolna struktura raziskanega vzorca

izobrazba	frekvence			%		
	moški	ženske	skupaj	moški	ženske	skupaj
nedokončana OŠ	20	25	45	1,95	2,43	4,38
dokončana OŠ	62	96	158	6,03	9,34	15,37
poklicna šola	175	107	282	17,02	10,41	27,43
4-letna SŠ	137	152	289	13,33	14,79	28,11
visoka ali višja šola	43	80	123	4,18	7,78	11,96
univerza	27	64	91	2,63	6,23	8,85
magisterij ali doktorat	4	2	6	0,39	0,19	0,58
druge usposobljenosti	5	2	7	0,49	0,19	0,68
ni podatka	-	-	27	-	-	2,63
skupaj	473	528	1028	46,01	51,36	100,00

Vir: Inštitut Antona Trstenjaka 2012, $n = 1028$

Pogled v izobrazbo po desetletnih starostnih skupinah (Tabela 3) seveda kaže vidno naraščanje izobrazbe iz desetletja v desetletje. Zadnjih 25 let ni več ljudi brez končne osnovne šole. Večanje izobrazbe je odločilni dejavnik dviganja materialne blaginje in zdravja prebivalstva. Današnja velika brezposelnost mladih in raziskovalni podatki o zadovoljstvu, srečnosti in drugih dejavnikih kakovosti življenja ljudi pa kažejo, da je ob dviganju formalne izobrazbe akutna naloga današnjih vzgojno-izobraževalnih sistemov njihovo prilagajanje sodobnim potrebam po oblikovanju trdne človekove osebe, ki je večša kakovostnega sožitja in sodelovanja.

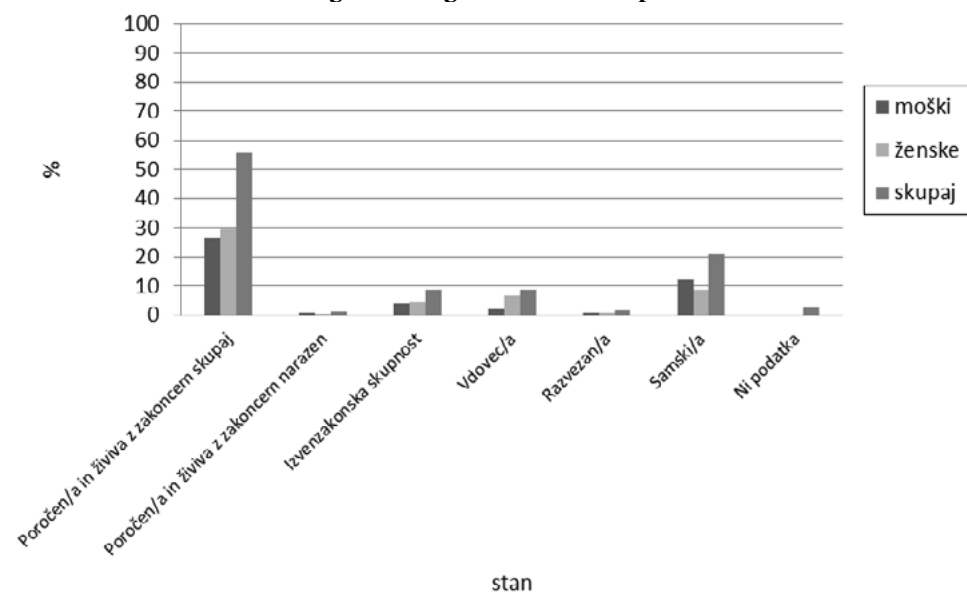
Tabela 3: Izobrazbena struktura raziskanega vzorca po starostnih skupinah

starostna skupina	%								
	nedokonč. OŠ	dokončana OŠ	poklicna šola	4-letna SŠ	visoka ali višja šola	univerza	magisterij ali doktorat	druge usposobljenosti	skupaj
18-24	0,00	0,88	2,04	5,35	0,88	1,46	0,00	0,19	10,80
25-34	0,10	0,39	3,50	4,47	3,02	3,31	0,19	0,19	15,18
35-49	0,29	2,33	9,24	8,75	3,79	2,24	0,19	0,00	26,85
50-64	0,68	4,77	7,88	6,23	3,31	1,26	0,10	0,00	24,22
65-74	0,68	4,09	3,21	1,95	0,58	0,39	0,10	0,19	11,19
75-84	1,95	2,63	1,36	0,97	0,29	0,10	0,00	0,10	7,39
85+	0,58	0,39	0,19	0,10	0,00	0,00	0,00	0,00	1,26
ni podatka	-	-	-	-	-	-	-	-	3,11
skupaj	4,28	15,47	27,43	27,82	11,87	8,75	0,58	0,68	100,00

Vir: Inštitut Antona Trstenjaka 2012, $n = 1028$

Struktura raziskanega vzorca glede na stan (V87): Slika 3 in Tabela 4 jo kažeta po spolu, Tabela 5 pa po starostnih skupinah. Izstopa velik delež poročenih, ki živijo z zakoncem. Teh je nad polovico polnoletnih občanov, skoraj tri četrtine od njih je starih med 35 in 64 let. To je velik socialni kapital, saj je kakovostno sožitje v zakonu in družini med največjimi naložbami za starost – seveda ob pogoju, da uspešno oblikujemo kakovostno sožitje. Na drugem mestu so samski, ki je jih dobra petina: do 24. leta starosti skoraj vsi, med stariimi od 25 do 34 let je samskih (ki ne živijo v izvenzakonski skupnosti) dobra tretjina, to je malenkost manj kot poročenih; odlašanje partnerskega prilagajanja na zrela srednja leta ni dober napovedovalec stabilnega sožitja, ki je tako pomembno za vzgojo otrok in oskrbo v starostni onemoglosti. V skupini ovdovalih je skoraj tri četrtine žensk, saj živijo dlje kot moški. Skupaj s samskimi in drugimi skupinami, ki živijo brez partnerja, je slaba tretjina odraslega prebivalstva Občine bolj rizična za revščino, osamljenost in za oskrbo v starostni onemoglosti, če upoštevamo izsledke tujih in slovenskih raziskav. Ker je tretjina od teh starih do 25 let in ker je možno ustvariti kakovostno sobivanje v vseh življenjskih obdobjih, bi bila z vidika kakovostnega staranja in sožitja v skupnosti ena največjih možnih naložb javna podpora in širjenje programov za večanje komunikacijskih in drugih sožitnih veščin vsega prebivalstva.

Slika 3: Struktura raziskanega vzorca glede na stan in spol

Vir: Inštitut Antona Trstenjaka 2012, n = 1028

Tabela 4: Struktura raziskanega vzorca glede na stan in spol

	frekvence			%		
	moški	ženske	skupaj	moški	ženske	skupaj
Poročen/a in živiva z zakoncem skupaj	272	302	574	26,46	29,38	55,84
Poročen/a in živiva z zakoncem narazen	7	4	11	0,68	0,39	1,07
Izvenzakonska skupnost	43	47	90	4,18	4,57	8,75

	frekvence			%		
	moški	ženske	skupaj	moški	ženske	skupaj
Vdovec/a	19	70	89	1,85	6,81	8,66
Razvezan/a	8	10	18	0,78	0,97	1,75
Samski/a	126	90	216	12,26	8,75	21,01
Ni podatka	-	-	30	-	-	2,92
Skupaj	475	523	1028	46,21	50,88	100,00

Vir: Inštitut Antona Trstenjaka 2012, n = 1028

Tabela 5: Struktura raziskanega vzorca glede na stan in starostne skupine

frekvence	1. Poročen/a in živiva z zakoncem skupaj	2. Poročen/a in živiva z zakoncem narazen	3. Izvenzakonska skupnost	4. Vdovec/a	5. Razvezan/a	6. Samski/a	skupaj
18-24	0	0	15	0	0	97	112
25-34	61	1	35	0	1	56	154
35-49	206	2	24	1	9	33	275
50-64	198	4	12	13	4	17	248
65-74	72	1	1	32	4	5	115
75-84	34	3	1	34	0	4	76
85+	1	0	0	9	0	3	13
ni podatka	-	-	-	-	-	-	35
skupaj	572	11	88	89	18	215	1028

%	1. Poročen/a in živiva z zakoncem skupaj	2. Poročen/a in živiva z zakoncem narazen	3. Izvenzakonska skupnost	4. Vdovec/a	5. Razvezan/a	6. Samski/a	skupaj
18-24	0	0	1,46	0	0	9,44	10,89
25-34	5,93	0,1	3,4	0	0,1	5,45	14,98
35-49	20,04	0,19	2,33	0,1	0,88	3,21	26,75
50-64	19,26	0,39	1,17	1,26	0,39	1,65	24,12
65-74	7	0,1	0,1	3,11	0,39	0,49	11,19
75-84	3,31	0,29	0,1	3,31	0	0,39	7,39
85+	0,1	0	0	0,88	0	0,29	1,26
ni podatka	-	-	-	-	-	-	3,4
skupaj	55,64	1,07	8,56	8,66	1,75	20,91	100

Vir: Inštitut Antona Trstenjaka 2012, n = 1028

Zaposlitveni status raziskanega vzorca (V68) kaže Tabela 6. V Sloveniji se iz leta v leto slabša razmerje med zaposlenimi, ki plačujejo prispevke za socialno varnost, in vsemi drugimi skupinami. Občina Ivančna Gorica ni med gospodarsko šibkejšimi, kljub temu pa je

komaj polovica zaposlenih med polnoletnimi podatki, ki kliče po ustvarjalnem političnem in gospodarskem ukrepanju za vzdržnost sistemov socialne blaginje celotnega prebivalstva Občine; če je od šolanja in njegove kakovosti odvisna prihodnost skupnosti, pa je od današnje stopnje zaposlenosti odvisna današnja blaginja in zadovoljstvo ljudi v skupnosti.

Tabela 6: Zaposlitveni status raziskanega vzorca

Status	f	%
Se redno šolam	82	8
Zaposlen s polnim delovnim časom	481	47
Zaposlen z delnim delovnim časom ali sezonsko	24	2
Delam doma kot gospodinja	27	3
Sem kmetovalec	21	2
Brezposelen/na	41	4
Upokojenec z dodatno zaposlitvijo	35	3
Upokojenec brez dodatne zaposlitve	258	25
Drugo ...	44	4
Ni odgovora	15	2
Skupaj	1028	100

Vir: Inštitut Antona Trstenjaka 2012, n = 1028

Podatki o dolžini bivanja v kraju sodijo tudi med tiste, ki jih ne gre prezreti, ko govorimo o povezanosti in sodelovanju ljudi v kraju, s tem pa tudi o razmerah za njihovo kakovostno staranje. Odgovori na vprašanje, **od kdaj živijo tu, kjer so sedaj** (V89), kažejo naslednjo sliko:

- dobra tretjina (35 %) jih živi od rojstva tu, kjer so sedaj,
- natanko četrtnina (25 %) od poroke in
- dobra tretjina (38 %) se je na sedanji naslov priselila; priseljenci so lahko velik potencial kraja, pogoj za to pa so kakovostne razmere za njihovo vključevanje v celotno skupnost.

Navedimo še dobljene podatke o **višini** (V4) in **teži** (V5) anketirancev. Njihova povprečna teža je 76,7 kg (najmanjša 40 in največja 164), visoki so povprečno 170,6 cm (najmanj 140 in največ 198). Povprečni indeks telesne mase (ITM) je torej 26,36. Ker je indeks od 18,5 do 24,9 normalen, med 25,9 in 29,9 povišan, nad 30 pa pomeni debelost, kažejo naši podatki, da imajo odrasli prebivalci Občine Ivančna Gorica v povprečju po nekaj kg preveč, kar pomeni nekoliko večjo ogroženost za kronične nenalezljive bolezni, zlasti srčno žilne, za bolezni sklepov in hrbtenice. Programi za kakovostno staranje bodo torej morali pomagati ljudem osvojiti navadi, da se še malo več gibljejo in malo manj jedo oziroma, da jedo pri isti količini zaužite hrane več sadja in zelenjave.

Ob koncu našega prikaza osnovnih demografskih podatkov o raziskanem reprezentativnem vzorcu polnoletnih prebivalcev Občine Ivančna Gorica, naj opozorimo, da daje tekoča uradna statistika vsak čas natančnejši vpogled kakor še tako dober raziskani vzorec. Tudi naša raziskava seveda nima namena konkurirati s podatki redne statistike ali jih dopolnjevati. Nasprotno, njuno ujemanje je merilo za veljavnost vseh drugih raziskovalnih podatkov. Edini namen njihovega zbiranja v naši raziskavi je to, da so nujni za analize vseh drugih vsebinskih podatkov, ki pa jih redna statistika ne zbira. Pričujoči prikaz demografskih podatkov

raziskanega vzorca je bil torej »osebna izkaznica« raziskave, ki skupaj s prikazanim namenom, vsebino in metodologijo kaže, kaj se lahko najde v njeni celoti, s svojo reprezentativnostjo pa seveda daje hiter vpogled v prikazane demografske podatke Občine.

5. OPAŽANJA ANKETARJEV

Iz neposredne človeške bližine nam pokažejo raziskani vzorec odraslega prebivalstva Občine Ivančna Gorica zapisi anketarjev. Te podatke imamo v odgovorih na zadnji dve vprašanji v vprašalniku (V96 in V97), na katera so odgovorili anketarji sami takoj po vsakem anketiranju. Najprej bomo analizirali te, nato pa kratko prikazali še utrinke anketarjev, ki so jih napisali nekateri od njih v obliki spisa, za katerega smo jih prosili potem, ko so končali celotno anketiranje.

Na zaprto vprašanje, **kje je anketiranje potekalo** (V96), je 1001 veljavni odgovor, kar znaša 97 % raziskanega vzorca. Rezultati kažejo, da je to bilo pri 855 anketirancih (83 %) v njihovem stanovanju, pri 14 % (146) pa nekje v bližini zunaj njegovega stanovanja ali kje drugje. Večina od teh (nad 90) jih je zapisalo, da je bilo to na vrtu, pred hišo, na dvorišču, na terasi ali balkonu. Nekaj jih je odgovarjalo na vprašalnik v stanovanju anketarja (15), v lokalu (6), v prostorih društva (6), pa tudi na delovnem mestu, v stanovanju staršev ali koga drugega od svojcev.

Na odprto vprašanje, **kaj je bilo značilno pri tem anketiranju glede razpoloženja ali vedenja anketiranca, morebitnih motenj pri anketiranju s strani drugih ali višje sile ter druge pomembne okoliščine med anketiranjem** (V97), je zapisalo svoje opažanje o **okoliščinah pogovora** 77 % anketarjev (787). Odgovori so večinoma kratki, po eno, dve, tri ključne besede, včasih krajši stavek, izjemoma dva. Vseh opisnih informacij o okoliščinah pogovora je nad 1500. Razporedili smo jih v skupine na temelju vprašanja. Upoštevanja vredni sta tako številčna pogostost posameznega odgovora kot vsebinska pestrost vseh zapisov. Eno in drugo govori najprej o zavzetem in odgovornem delu anketarjev – domačinov, prav tako pa odstira nekatere značilnosti odraslega prebivalstva občine. Anketarji so opažali predvsem prijetne in moteče osebnostne, značajske in sožitne lastnosti ljudi, ki so se izražale samodejno v tem posebnem komuniciranju, ter stališča in razpoloženja ljudi ob dejstvu, da njihova Občina resno raziskuje potrebe, stališča in zmožnosti ljudi z namenom, da učinkovito usmeri razvoj občinske skupnosti v kakovostno staranje in lepše sožitje med generacijami.

Navajamo kratek pregled odgovorov po vsebinskih skupinah.

1. RAZPOLOŽENJE IN VZDUŠJE MED ANKETIRANJEM:

- najbolj pogosto so navedli prijaznost, lep sprejem, gostoljubnost in lep odnos – teh zapisov je kar 136 (beseda prijaznost se ponovi največkrat);
- prijetno, sproščeno, mirno, zadovoljno vzdušje in dobro razpoloženje (111 zapisov);
- dobro, korektno, zavzeto sodelovanje in zanimiv pogovor (45 zapisov).

2. VEDENJE IN OSEBNOSTNE ZNAČILNOSTI ANKETIRANCEV:

- največ zapisov poudarja hitro, tekoče, učinkovito in jasno odgovarjanje, razgledanost in komunikativnost anketirancev, da so odgovarjali radi, z veseljem, dobro voljo in odgovorno ter dobro razumeli vprašanja – teh zapisov je kar 93; primer daljših oznak: »Mlad,

prijeten, pripravljen odgovarjati, pozitivno usmerjen v življenje», »Miren, simpatičen človek, realen in nekonflikten«;

- ljudje so pokazali izrazit interes za odgovarjanje, da bi se kaj izboljšalo na podlagi te raziskave, zavzeto so navajali predloge, bili zadovoljni, da so anketirani, kljub težavam (npr. bolezen) so pokazali veliko naklonjenost in pripravljenost za sodelovanje v raziskavi, želijo še kdaj sodelovati – zapisov o vsem tem je 25;
- 8 zapisov podari, da je bil anketiranelec navdušen nad anketo;
- za 4 anketirance zapišejo: izčrpan, utrujen ali naveličan odgovarjanja – za dva od teh, da nista mogla ali hotela nadaljevati do konca vprašalnika;
- anketiranelec je veliko razmišljal, odgovarjal zbrano, preudarno, smiselno, stvarno (13 zapisov);
- anketiranelec ni bil zbran, ima slab spomin, motnje v razvoju, je bil včasih malo zmeden (15);
- 9 zapisov pravi, da si je anketiranelec težko vzel čas zaradi zaposlenosti in dela, eden tehtno doda pripombo: *»Anketirati bi morali prej, ko še ni bilo toliko dela«;*
- 10 zapisov poudari, da si je vzel čas in se potrudil kljub težavam (dojenček, bolezen, smrt bližnjega ...);
- 6 jih označi anketiranca kot optimističnega, 3 kot zelo čustvenega, 2 sta zapisala, da je preprost, toda komunikativen, druga 2, da je nekoliko negotov vase, spet drugi, da je odločen v odgovorih, samozavesten, energičen, vse komentiral (4), da je posebej (1), skrivnosten (1);
- za 3 zapišejo, da so bili naprej odklonilni, nato pa dobro sodelovali, za nadaljnjih 6 pa, da ne bi odgovarjali, če ne bi poznali anketarja, ali da so odgovarjali šele pri tretjem ali četrtem obisku;
- iskrene izjave ljudi o njihovih vsakdanjih težavah poudari 5 zapisov, 11 pa, da je bil anketiranelec vesel obiska in pogovora, da je osamljen;
- 19 zapisov je o tem, da je anketiranelec do vsega skeptičen, zagrenjen, nezadovoljen z vsem, posmehljiv, nima interesa zaradi starosti ali bolezni;
- za 35 anketirancev pa so zapisali, da so izpolnjevali anketo sami, nekateri s pomočjo anketarja.

3. MOTNJE MED ANKETIRANJEM:

- največje število zapisov, 28, je kratkih: *ni bilo motenj, brez težav* – v enem je pripis: *»razen psička«;*
- 12 zapisov govori o enem ali več domačih, ki so prisostvovali anketiranju in motili s svojimi komentarji ali so motili anketiranje slabi odnosi med domačimi (prepiranje);
- nekateri so se oddaljevali od ankete v pripovedovanje dogodkov in izkušenj iz preteklosti, se ob vprašanjih izgubljali v drugih stvareh, hoteli veliko pogovora ob vsakem vprašanju (10);
- 9 zapisov govori o obiskih sosedov, nujnih obveznostih, prihodu vnuka, kar je povzročilo krajšo ali daljšo prekinitvev anketiranja – v dveh primerih se je nadaljevalo naslednji dan;
- pogosti telefonski klici (5 zapisov);

- zapisi o težavah pri anketiranju so še slab sluh anketiranca (3), da težko govori (2), še ne pozna kraja (2) in da je bil vinjen (1).

4. DRUGE ZABELEŽKE:

- 198 zapisov kratko reče o pogovoru *»V redu«, »Nič posebnega«, »Brez pripomb«, »Vse v redu«, »Normalno«, »Uspešno«* ipd., en anketar je poudaril, da je sam zelo zadovoljen z anketiranjem;
- 43 kratkih zapisov je superlativnih *»Zelo lepo«, »Odlično«, »Super«* ipd.;
- 21 jih zapiše, da je bil prisoten kdo od domačih, toda to anketiranja ni motilo;
- 18 jih zabeleži pripombe anketirancev, da je vprašalnik predolg ali da so vprašanja čudna – primer malo daljšega zapisa o tem: *»Prijazen, a se mu je zdelo veliko predolgo anketiranje; že 5 minut bi bilo zanj dovolj«;*
- 9 zapisov poudarja, kako so anketiranci naklonjeni ustanovitvi krajevnega medgeneracijskega središča, domu za stare ljudi v domačem kraju in temu, da se bo kaj naredilo za starejše in povezovanje generacij.

Za sklep obdelave anketarskih odgovorov o okoliščinah anketiranja navajamo še par njihovih neposrednih vtisov o anketirancih, kot so jih zapisali v anketo: *»Lepa, mlada deklica, daje občutek nezadovoljstva, ji manjka spodbuda za življenje«, »Gospa je realno vpeta v vaško življenje.«, »Preobilen, vendar zelo urejen in umirjen človek«, »Tako ubog, a tako prijazen.«, »Na koncu mi je malo potarnala, ker je brez službe«, »Kljub starosti zelo bistrega duha«.*

Izkušnje in spoznanja anketarjev, ki so se pri anketiranju z ljudmi pogovarjali in jih opazovali v njihovem okolju, so neprecenljiv dodaten vir podatkov o stališčih, potrebah in zmožnostih prebivalcev – ne manj vreden kot podatki, zapisani v anketah. Zato smo ob koncu anketiranja z osebnim pismom anketarje prosili, da temu *svojemu velikemu prostovoljskemu delu dodajo še svoj osebni biser: napišejo (lahko anonimno) svoja konkretna doživetja, izkušnje, opažanja, spoznanja in misli ob anketiranju.* Ta spis je oddalo 25 anketarjev, to je dobra tretjina. Vsebinska zapisov je pristen izraz socialno čutečih ljudi o materialnem, duševnem, socialnem, duhovnem in kulturnem bogastvu ter revščini ljudi, s katerimi so prišli v globok socialni stik pri tem obsežnem anketiranju. Ti zapisi anketarjev bi zaslužili temeljito kvalitativno obdelavo, zlasti v primerjalni kombinaciji s podobnimi zapisi anketarjev pri nacionalni slovenski raziskavi o staranju v Sloveniji (Ramovš, 2013, str. 54-59). V tem prikazu raziskave navajamo nekaj značilnih odlomkov, ki ilustrativno dopolnjujejo sliko o namenu in izvedbi te obsežne krajevne raziskave, obenem pa širijo sliko o raziskani populaciji z vidika prizadevanj skupnosti za kakovostno staranje in lepo sožitje vseh generacij.

Ena najbolj dejavnih anketark je v uvodu v svoj spis zapisala: *»Pri vsakem obisku – bilo jih je 56 – bi lahko nastal zanimiv zapis.«* Popisala je štiri zelo različne obiske, navajamo prvega.

»Že nekaj dni je deževalo. Ravno prav za anketiranje, saj imajo ljudje več časa in lažje jih je dobiti doma. Ko se pripeljem do hiše na koncu višje ležeče vasi, neverjetno, posije sonce. Parkiram pred prelepim domom, izdelano vse v »piko«. Verjetno so na novo priseljeni, priimek mi je namreč precej neznan. Da sta me pričakovala, mi prijazno pove gospod. Tudi poznala me nista. Gospa – anketiranka – pa negotovo sprašuje, kje bi bil primeren prostor za razgovor. Povsod je prelepo. Pa se odločimo, da bi pogovor lepo stekel kar za mizico pred hišo, kjer je sicer še polno dežnih kapljic, ampak gospa je že poskrbela tudi za ta del dobrega

počutja. Menim, da bi se tu lahko naužili malo zaželenega sončka in v takem ozračju pogovor mora steči optimalno. In res steče. Sprašujem gospo, odgovarjati hoče avtoritativno gospod. Usmerjam komunikacijo tako, da le dobim odgovor oz. mnenje tudi od anketiranke. Ta je največkrat skromen, prijazen, kratek, pesimističen. Kako kaj zdravje? Nič konkretnega, ampak zdravja in zadovoljstva ni. Saj ne da bi bilo kaj bolj resnega, ampak posebnega veselja ni. Do sedaj sta garala, sedaj pa ... Kaj pa otroci? Šli so, sama sta, pustili so ju, da samevata. Ni tistega, kar se je pričakovalo! Njen pogled izraža razočaranje, nekako prazen je izraz na njenem obrazu. Vse črno! Kaj ji lahko svetujem, da bo na starost našla vsaj malo zadovoljstva, me sprašuje njen pogled. Da ji globoko razočaranje in samota ne bosta do konca razjedla zdravja? Njen smisel življenja? Ga ni! Gospod mi še naroči, naj le županu še povem, da je cesto pa le potrebno asfaltirati, ker je vse večkrat potrebno k zdravniku, potem bo pa kar vse v redu. Anketa je izpolnjena in se poslovim. V avtu obsedim in zbiram vtise. Spet sem se soočila z dejstvom, da je potrebno pri nas dati v ospredje medgeneracijsko sodelovanje. Kaj ti pomagajo lepo cvetoče rožice in urejeni materialni pogoji, če pa niso urejeni medčloveški odnosi. Človek je vendar socialno bitje! To je potrebno sporočiti v tem primeru županu, pred potrebo po asfaltirani cesti!«

Tudi precej drugih anketarjev se v svojih zapisih ustavlja pri **medčloveških odnosih v družini ter pri odnosu ljudi do celotne skupnosti**; pri tem, koliko imajo vpogleda v njen življenjski utrip in interesa za reševanje skupnih nalog. Vse to se odraža tudi v odnosu do te občinske raziskave in anketarja. Ena od anketark je nanizala vrsto različnih primerov, ki jih je doživela, nato pa vse povzela v svoje spoznanje, ki je odločilnega pomena za vse vzgojno-izobraževalne ustanove v občini, da bo razvoj lahko šel v smeri starosti in vsem generacijam prijazne skupnosti.

»... Drugi, starejši par pa je mene, kot tretjo osebo med anketiranjem, uporabljal za kanaliziranje medsebojnih nespornostov. To pa je bilo mučno in sem že hotela anketiranje prekiniti in oditi. A sem vztrajala do konca, ker nisem hotela, da bi jima bilo drugič ob ponovnem srečanju z mano neugodno. Potrudila sem se, da sem anketiranje zaključila v čim bolj prijetnem vzdušju. Tu je anketiranje trajalo tri ure.

V najlepšem spominu pa mi je ostala mlada družinica, pri kateri sem zaznala to, kar pri večini ljudi pogrešam. Znajo se sporazumevati! Nisem jih poznala, prvič sem jih videla, od njih pa sem odnesla zelo dober vtis. Anketiranec je na anketo odgovarjal zbrano in premišljeno in zelo resno, a sva jo vseeno končala v uri in pol. Če bi povsod potekalo tako, bi bilo anketiranje pravi užitek.

Pa še nekaj, kar je rezultat mojih razmišljanj ob anketiranjih. Mislim, da bi se morali v šoli učiti dobrega sporazumevanja. Nekateri so mnenja, naj bi take večine človek prinesel od doma, od staršev. Toda, če se starši ne znajo sporazumevati, kako naj potem to naučijo svoje otroke. Sama se dobro spominjam učiteljice iz četrtega razreda osnovne šole, ko nam je pripovedovala dogodivščine iz svojega družinskega življenja. Spomnim se njene pripovedi, da sta šla z možem v dežju in mrazu na neki pogreb, njuna sinova pa sta ju potem pričakala s sendviči in toplim čajem. Tako nam je brez moraliziranja dala vedeti, naj bomo pozorni in sočutni drug do drugega. Takih trenutkov nam je nanizala več in tega ne bom nikoli pozabila, čeprav je od tega minilo okoli štiriinpetdeset let. Otrok je zelo gnetljiv in se da marsikaj storiti. V dobrem ali pa slabem.«

Utrip in vzdušje med ljudmi veje iz zapisa gospe, ki je tudi veliko anketirala, in sicer po najbolj odmaknjenem predelu občine.

»Pri vseh anketirancih sem bila lepo in prisrčno sprejeta. Ponovno se je pokazala toplina naših ljudi. Prijetno sem bila presenečena nad pripravljenostjo predvsem mlajših, da bi se na podlagi te ankete izboljšale razmere za vse generacije. Zelo spodbudno. To tudi kaže, da mladi želijo tukaj živeti in ustvarjati. Kažejo sočutje do starejše generacije.

No, pri starejših ljudeh pa je bilo zelo očitno veselje, da nekoga zanima njihovo mišljenje. Veseli so vsakega prišleka. Radi malce poklepetajo in obudijo spomine iz preteklosti. Žalosti me, da sem od vseh mojih anketirancev naletela na mlajšega človeka, ki ima do vsega in vsakogar izrazito negativno mnenje. No, on je bil tudi edini iz mojega seznama, ki ni želel sodelovati pri anketi. Kar malo sem razočarana nad seboj, ker ga nisem mogla prepričati, da so v življenju pomembni optimizem, ljubeznivost in sočutnost ter maksimalna ustvarjalnost.

Vsi anketiranci si izjemno želijo v svojem kraju razvoja, kulturnih dogodkov, druženja, predvsem pa dom starejših krajanov, da so vsi blizu eden drugemu. Skrb mlajših za starejše in obratno se mi zdi izjemna, pri nobeni generacijski skupini ni bilo zaznati nestrpnosti, temveč zvrhana mera tolerance. Vesela sem, da sem to lahko doživela.«

Isto zelo upravičeno potrebo ljudi, da bi živeli do smrti v svojem kraju, je zapisalo veliko anketarjev, npr.: »Doživetja in izkušnje ob anketiranju pa so predvsem želja vsakega, tako mlajšega kot starejšega anketiranca, starostna leta preživljati doma ali pa vsaj čim bližje domačega kraja. Ko poslušáš zgodbe predvsem starejših, ki se s solznimi očmi pogovarjajo o domu za starejše: 'Saj tako lahko pozabim na moj rodni kraj, če me enkrat odpeljejo, pa toliko let sem ljubil to zemljo!' Ko pa vprašam, kaj če bi vsaka krajevna skupnost imela svoj center za svoje starejše občane? 'O, to pa bi bil raj na zemlji! To boste mlajši občutili šele, ko pridete v naša leta.' In lahko se samo strinjam s temi ljudmi.«

Celovita analiza anketarskih zapisov bi torej pokazala veliko pozitivnih vidikov življenja in sožitja ljudi ter nekatere ključne slabosti; poleg slabih odnosov, zlasti **osamljenost**.

»Prav starejši so bili veseli mojega obiska. Radi bi poklepetali še izven ankete, tako da sem jim prisluhnila in pri vsakem drugače doživljala njihove težave. Osamljenost pri nekaterih me je kar pretresla in obljubila sem jim, da jih bom še obiskala. Predvsem pa se starejši trudijo, da bi še sami zmogli za sebe kaj narediti, da ne bi bili odvisni od drugih in da ne bili 'v napoto ta mladim'. Želijo pa si ostati doma do konca življenja.«

Vrsta anketarjev piše tudi o tem, kako so doživeli svoje delo prostovoljskih anketarjev za potrebe svoje lokalne skupnosti. Vsi brez izjeme poudarjajo, da **jim je anketiranje veliko dalo, da so veseli in zadovoljni, ker so lahko anketirali**. Ena od anketark je napisala tole.

»Težko sem odločila, da sprejem nov izziv – da bom anketarka. Po težkih zadnjih letih premišljevanja in umikanja od ljudi, zapiranja vaze, joka ... sem se podala na pot novih spoznanj. Ni mi bilo lahko. Vse mi je šlo na živce! Nikogar nisem mogla poslušati.

Po prvem usposabljanju sem se vzela v roke: 'Tako ne gre naprej! Ne moreš biti taka,' je ključalo v meni. Po glavi so mi rojile misli, zakaj sem ostala sama. Šest let boja z moževno boleznijo, njegov odhod, smrt mame, upokojitev ...

Pa sem zmogla! Zmogla zaradi tistih, ki jim tudi ni lahko, pa so se pobrali.

Izkušnje? Pozitivne, negativne, prijetne, grenke. In spet vprašanje: Bo tudi z menoj tako, ko bom stara? (No, saj nisem več mlada!)

Mnogi so potarnali, da je vprašanj preveč. Mnogi na vsa niso odgovorili, a nič zato. Mnogi so bili navdušeni, da bo morda starost prav zaradi te ankete v občini prijetnejša, da bo poskrbljeno za dostojno življenje starejših.

Tudi sama si želim, da bi se kaj premaknilo na bolje.»

Vloga prostovoljca anketarja pri raziskavi o tem, kaj ljudje hočejo, potrebujejo in zmorejo glede staranja in sožitja v svoji občini, je večplastna. Poleg izjemno učinkovitega in kakovostnega zbiranja podatkov je bila ta vloga tudi družabniška – pri zelo osamljenih ljudeh kar terapevtska. Zelo pomemben dejavnik pa je bil akcijski; to pomeni, da je že raziskovanje samo uresničevalo osnovni cilj svetovnega programa starosti prijaznih občin in mest: ozaveščanje vsega prebivalstva o odgovornosti za kakovostno staranje in sožitje ter o iskanju novih možnosti za to. Pri raziskavi v Občini Ivančna Gorica so domačini kot prostovoljski anketarji veliko doprinesli k uresničevanju tega cilja. Ekipo anketarjev je sestavljalo 69 sposobnih ljudi iz vse občine. Na terenu so pri ljudeh anketirali z velikim čutom za ljudi, zavzeto, neredko so z vso iznajdljivostjo motivirali ljudi za odgovarjanje; več tovrstnih zapisov kaže, kako je bil v začetku odklonilen anketiranec na koncu zelo zadovoljen, da je odgovarjal. Če upoštevamo spoznanja o navdušujočem širjenju dobrih idej med ljudmi, se je od vsakega anketarja »nalezlo« od tri do sedem ljudi nekaj zanimanja in informacij o kakovostnem staranju in sožitju. In že smo pri številki 300 do 600 občanov, ki so se bolj usmerili v ozaveščanje o kakovostnem staranju in sožitju. Če k temu prištejemo 1028 občanov, ki so odgovorili na anketo, in to številko spet pomnožimo s tri do sedem ljudi, ki so nekaj informacij in zanimanja o teh vprašanih prevzeli od njih, smo pri polovici vseh občanov, ki jim je anketiranje za občinsko raziskavo o staranju in sožitju povečalo ozaveščenost o tem. Ta stranski učinek dobrega terenskega anketiranja z domačimi anketarji prostovoljci je posebna dodana vrednost raziskave.

5. SKLEP

Raziskava *Zdravo staranje in kakovostno sožitje – stališča, potrebe in zmožnosti odraslih prebivalcev Občine Ivančna Gorica* s svojimi spoznanji odgovarja na cilje te lokalne skupnosti. To je njen primarni znanstveni smisel. Ker so njeni podatki reprezentativni odraz stališč vsega polnoletnega prebivalstva Občine Ivančna Gorica, bodo politikom, upravi in strokovnjakom Občine Ivančna Gorica zelo dobra osnova za načrtovanje in ukrepanje na vseh treh področjih reševanja nalog ob staranju prebivalstva:

1. pri vzgoji in ozaveščanju občanov za krepitev medgeneracijske solidarnosti in lepega sožitja med ljudmi vseh starosti,
2. pri širjenju krajevnih programov za aktivno in zdravo staranje,
3. pri uvajanju mreže sodobnih krajevnih programov za oskrbo in nego onemoglih starih, bolnih in invalidnih ljudi.

Občina namerava objavljati rezultate raziskave v poljudnoznanstveni obliki v svojem mesečnem časopisu *Klasje*, ki ga prejemajo vsi občani, pozneje pa – v povezavi z vzpostavljanjem krajevnih medgeneracijskih središč – izdati tudi knjigo za vse občane. To publiciranje bo pomembna akcija ozaveščanja na področju kakovostnega staranja in medgeneracijskega sožitja, ki ni le del obveznega programa starosti prijaznih občin in mest, ampak postaja

iz dneva v dan bolj živa zahteva v vsakdanjem življenju posameznikov, družin, krajevnih skupnosti in držav.

Podrobnejša znanstvena analiza te raziskave bo koristila tudi celotni slovenski gerontološki stroki in politiki, saj je tovrstnih raziskav pri nas malo, še posebej terenskih, ki bi bile reprezentativne za vse generacije. V povezavi z že omenjeno sorodno raziskavo o potrebah, zmožnostih in stališčih na področju staranja in sožitja, ki je bila opravljena na slovenskem vzorcu prebivalcev starih 50 let in več, bodo spoznanja iz raziskave v Občini Ivančna Gorica slovenski gerontologiji in politiki pomembno prispevala, da pospešeno rešujemo svoje pereče demografske naloge.

LITERATURA

- Accetto Bojan (1987). *Starost in staranje*. Osnove medicinske gerontologije. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Accetto Bojan (2006). *Med zdravniki in bolniki*. 40-let od ustanovitve Inštituta za gerontologijo in geriatrijo. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje.
- Bazzoli M. (2008). *Misura e percezione della diabilità fra gli anziani*. Un'analisi comparativa a livello europeo. Padova: Università di Padova.
- Berlin (2002). <http://www.unece.org/ead/pau/age/conf2002frame.htm>.
- Börsch-Supan A., Brüglavini A., Jürges H., Kapteyn A., Mackenbach J., Siegrist J., Weber G. (2008). *Health, ageing and retirement in Europe (2004-2007)*. Starting the longitudinal dimension. Mannheim: Mannheim Research Institute for the Economics of Aging (MEA).
- Engelhardt Henriette, Hrsg. (2009). *Altern in Europa*. Empirische Analysen mit dem Survey of Health, Ageing und Retirement in Europe. Bamberg: University of Bamberg Press.
- Filipovič Hrast Maša, Hlebec Valentina, Knežević Hočvar Duška, Černič Istenič Majda, Kavčič Matic, Jelenc-Krašovec Sabina, Kump Sonja, Mali Jana in drugi (2014). *Oskrba starejših v skupnosti*. *Dejavnosti, akterji in predstave*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Hlebec Valentina, Filipovič Hrast Maša, Kump Sonja, Jelenc-Krašovec Sabina, Pahor Majda, Domajnko Barbara (2013). *Medgeneracijska solidarnost v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Hvalič Simona (2007). *Supporting Family Carers of Older People in Europe – The National Background Report for Slovenia*. Hamburg: Lit Verlag Dr. W. Hopf.
- Hvalič Simona (2007a). »Tukaj smo« Opazite naše delo« Pomagajte nam!« – Raziskava o oskrbi starega človeka v družini. V: *Kakovostna starost*, letnik 10, št. 2, str. 4-27.
- Hojnik Zupanc Ida (1999). *Samostojnost starega človeka v družbeno-prostorskem kontekstu*. Ljubljana: Znanstvena knjižnica FDV.
- Kakovostna starost* (1998 in naprej). *Časopis za socialno gerontologijo in medgeneracijsko sožitje*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.
- Lenarčič Blaž, Ramovš Jože (2006). Uporaba informacijsko-telekomunikacijskih tehnologij med tretjo generacijo v občini Komenda. V: *Kakovostna starost*, letnik 9, št. 1, str. 15-20.
- León (2007). *Deklaracija UNECE ministrske konference*; http://www.unece.org/pau/age/ConferenceonAgeing_2007/ECE_AC30_2007_L1_E.pdf.
- Madrid (2002). <http://www.un.org/esa/socdev/ageing/waa/>.
- Mlinar Zdravko (2008). *Življenjsko okolje v globalni informacijski dobi*. Prva knjiga. Prostorsko-časovna organizacija bivanja. Raziskovanja na Koprskem in v svetu. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Mlinar Zdravko (2012). *Življenjsko okolje v globalni informacijski dobi*. Druga knjiga. Globalizacija bogati in/ali ogroža? Ljubljana: Fakulteta za družbene vede in Slovenska akademija znanosti in umetnosti.
- Pečjak Vid (1998). *Psihologija tretjega življenjskega obdobja*. Bled: samozaložba.
- Ramovš Jože (2003). *Kakovostna starost*. *Socialna gerontologija in gerontagogika*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka in SAZU.
- Ramovš Jože (2006). *Potenciali in potrebe tretje generacije v občini Komenda*. V: *Kakovostna starost*, letnik 9, št. 3, str. 19-33.

- Ramovš Jože (2006a). *Kakovostno staranje in sožitje generacij v Komendi*. Komenda: Občina.
- Ramovš Jože (2007). Potreba po oskrbi in oskrbovanje tretje generacije v občini Komenda. V: *Kakovostna starost*, letnik 10, št. 3, str. 28-43.
- Ramovš Jože (2009). Medgeneracijsko sožitje. V: *Kakovostna starost*, letnik 12, št. 1, str. 104-105.
- Ramovš Jože (2010). Staromrzništvo. V: *Kakovostna starost*, letnik 13, št. 2, str. 92-93.
- Ramovš Jože (2011). Potrebe v starosti. V: *Kakovostna starost*, letnik 14, št. 2, str. 60-64.
- Ramovš Jože (2011a). Zmožnosti v starosti. V: *Kakovostna starost*, letnik 14, št. 3, str. 68-72.
- Ramovš Jože (2012). *Za kakovostno staranje in lepše sožitje med generacijami*. 2. dopolnjena izdaja. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka v sodelovanju z Občino Ivančna Gorica.
- Ramovš Jože (2012a). *Zdravo staranje in kakovostno sožitje – stališča, potrebe in zmožnosti odraslih prebivalcev Občine Ivančna Gorica. Sumarni podatki* (za Občino Ivančna Gorica). Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka (16 strani, razmnoženo).
- Ramovš Jože (2012b). *Zdravo staranje in kakovostno sožitje – stališča, potrebe in zmožnosti odraslih prebivalcev Občine Ivančna Gorica. Povzetek rezultatov za prostovoljce anketarje*. Muljava: Inštitut Antona Trstenjaka (10 strani, razmnoženo).
- Ramovš Jože, ured. (2013). *Staranje v Sloveniji. Raziskava o potrebah, zmožnostih in stališčih nad 50 let starih prebivalcev Slovenije*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.
- Ramovš Jože (2013a). Starost. V: *Kakovostna starost*, letnik 16, št. 2, str. 62-63.
- Ramovš Jože (2013b). *Starosti prijazna občina. Vademecum*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.
- Ramovš Jože (2014). Staranje. V: *Kakovostna starost*, letnik 17, št. 1, str. 45-46.
- Ramovš Jože, Ramovš Ksenija (2012). *Družinska oskrba starejšega svojca. Priročnik na tečaju za družinske oskrbovalce*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje.
- Smrkolj Vladimir, Komadina Radko, ur. (2004). *Gerontološka travmatologija*. Celje: Grafika Gracer.
- SSKJ (1970-1991). *Slovar slovenskega knjižnega jezika. 1. do 5. knjiga*. Ljubljana: SAZU in DZS.
- Stražičnik Polonca, Daks Iris (2007). *Družinska socialna mreža starostnikov v občini Radlje ob Dravi: diplomska naloga*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.
- SURS (2012). <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/SaveShow.asp> (prevzeto 8.8.2014).
- Svet EU (2005). Zelena knjiga »Odziv na demografske spremembe: nova solidarnost med generacijami«. Bruselj, 2005, uradni slovenski prevod.
- Treacy Pearl, Butler Michelle et al. (2005). Loneliness and Social Isolation Among Older Irish People. Report No. 84, marec 2005.
- UN (2005). Living Arrangements of Older Persons Around the World. New York: United Nations Department of Economic and Social Affairs/Population Division; ST/ESA/SER.A/240.
- Vlada RS (2007). Strategija varstva starejših do leta 2010 – solidarnost, sožitje in kakovostno staranje prebivalstva. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.
- Voljč Božidar (2010). *Starosti prijazna Ljubljana. Izsledki raziskave 2008 – 2009*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.
- Walker Alan, Hagan Catherine (ur.) (2004). Growing Older – Quality of Old Age. Hennessy: Open University Press.
- WHO (2007). Global Age-friendly Cities: A Guide. Geneva: World Health Organization.
- www.inst-antonatrstenjaka.si
- <http://www.share-project.org>
- <http://www.uke.de/extern/eurofamcare>

Kontaktne informacije:

Jože Ramovš

Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje
Resljeva 11, p.p. 4443, 1001 Ljubljana
joze.ramovs@guest.arnes.si